

Muhulane

Nr 4 (378)

Aprill 2021 (jürikuu)

Muhu leht

Koroonaeag

Me ümber laiutav aeg
hirmunult haigutab
ei ole kuhugi kiiret
temast alati olnud on vaeg
nüüd igäuks maigutab

See on nii mõrudalt maitsev
kirjeldamatu
ühtaegu hukutav, kaitsev
enneolematu
millele vaatame silma
üle terve maailma

Hilja Tüür

Oabits oo muodis

Aabitsa saamisluugu ulatub
murdevõistluste alguse aega, aga
erilise hoo sai mõte Kadri Tüüri
sõnul sisse 2014, mil muhulased
sattusid Kihnu aabitsa esitlusele.
2017 tehti aabitsatekste murde-
võistlus, kuhu laekus hulk tore-
daid töid, aga neist jäi väheks ja
moodustati aabitsatoimkond:
Reet Hobustkoppel, Anu Kaljus-
te, Meeli Kokk, Maire Liitmäe,
Juta Peegel, Leena Peegel ja Irena
Tarvis. Kadri Tüür pani oabitsa
lõpuks kokku ja Riina Uisk joon-
istas pildid.

Aabitsa loojad loodavad, et see
aitab muhulaste identiteeti hoida
ja kanda. Esmatrükk (300 eks.)
on läbi müüdnud, juurde telliti 500.
Irena Tarvise sõnul rallivad aabit-
sas Oad ja Eed oma nänne ja toa-
diga seltsis.

Muhu oabitsa tutvustus:
youtu.be/Q67AcD6RjyY
(Muhu Noortekeskuse kanalil).

Vt ka 15. ja 17. märtsi Meie Maa
ning 4., 13. ja 18. märtsi Saarte
Hääl.

Ahoi, Muhu merehuviline!

Mõte Muhu Jahtklubist kui mere-
huvilisi koondavast klubist ja lastele
purjetreeninguid pakkuvast koolist
on idanenud juba pikalt. Meri ümb-
ritseb meid igast ilmakaarest ja
väikeses mereriigis Muhus alustab
sellel kevadel tegevust Muhu Jaht-
klubi.

Muhu Jahtklubi ja juurde loodava
purjetamiskooli eesmärk on tuua

läbi purjetamistreeningute nii koha-
likud lapsed kui ka täiskasvanud
merele lähemale, tõsta üldist huvi
veesporti vastu, laiendada tead-
misi mereohutusest, meteoro-
loogiast, keskkonnateadlikkusest
ning õppida merega seotud tarkusi
kogemustega purjetajate kindla käe
all. Purjetamine arendab ka iga-
päevaelus vajaminevat püsivust,

otsustusvõimet, vastutustunnet ja
distsipliini.

Laste purjelaagritega on plaan
alustada juba sellel suvel!

“Meri ja purjetamine on enne-
kõike rõõm, väljakutse ja enese-
teostus.” – Alar Volmer

Muhu Jahtklubi lipp heisatakse
Lõunaranna sadamas, kuhu kavan-
datakse toredaid mereteemalisi
klubiõhtuid, ühistegevusi ja mere-
spordihuviliste vaba aja veetmist.
Muhu Jahtklubi teeb koostööd ka
Väinamere Uisu Klubiga, et koon-
dada ajalugu ja vanu teadmisi uute
tuultega. Vaata täpsemalt FB/
Muhu Jahtklubi.

Oodatud on kõik purjetamis- ja
merehuvilised!

Kui soovid Muhu Jahtklubiga
liituda või lapse trennihuvist
märku anda, siis lisateavet saab
telefonil 5251680, e-mailil
indrek.orav@gmail.com

Muhu Jahtklubi nimel

Gea, Indrek ja Rene

Tulge ja vaadake Issanda tegusid!

Kristliku usu suurima püha lum-
muses tahaks veelkord mediteerida
Looja tegutsemisest... meie, sure-
like inimeste keskel... meie, surema-
tute hingede kinnitamiseks. Vana
Testamendi Psalmid või õigemini
laulud on olnud ammandamatud
meditatsiooni ja palveallikad. On
ju need olnud kõnelused Jumalaga
läbi Pühast Vaimust täidetud inim-
südamete. Nii tõuseb minugi
südamesse ...

*Jumal on varjupaik ja abimees
Jumal on meie varjupaik ja
tugevus, meie abimees kitsikuses ja
kergesti leitav.*

*Sellepärast me ei karda,
kui maa liiguks asemelt
ja mäed kõiguksid merede põhjas.
Mõllaku ja vahutagu tema veed,
värisegu mäed tema ülevusest!*

*Jõgi oma harudega rõõmustab
Jumala linna
ja kõigekõrgema pühi elamuid.
Jumal on tema keskel, ei ta kõigu;
Jumal aitab teda hommiku koites.
Paganad mõllasid, kuningriigid
kõikusid.*

*Kui ta tegi häält, siis vabises maa.
Vägede Issand on meiega,
Jaakobi Jumal on meile kindlaks
kaitseks. Sela.*

*Tulge ja vaadake Issanda tegusid,
kes saadab jubedused maa peale,
kes lõpetab sõjad maailma otsani,
murrab katki ammu ja raiub
puruks piigi*

*ja põletab vankrid ära tulega.
«Jätke järele ja teadke,
et mina olen Jumal,
kõrge rahvaste seas,
kõrge maa peal!»
Vägede Issand on meiega,*

*Jaakobi Jumal on meile kindlaks
varjupaigaks.* (Ps 46:2-12)

Ajal, mil ebakindlus hõlmab
tervet maailma, mil halbu uudiseid
on kogu aeg hoopis rohkem kui
häid, tuleb meile julgust ja kinnitust
lauliku sõnadest: *Jumal on meie
varjupaik ja tugevus.* Mitte
majanduslik olukord, mitte aktsiad,
mitte hasartmängud, vaid nimelt
üks – Jumal. Meie abimees
kitsikuses ja kergesti leitav.

Kergesti leitav? Kas ikka on?

Usun, et enamusele oli Jumal
kergesti leitav seni, kuni tulid need,
kes võtsid ära loomuliku leidmise
oskuse. Need, kes ütlesid, et inime-
ne on kõige tähtsam, inimene saab
uueks ja on oma jõus võitmatu.

Loe edasi lk 4.

ISSN 1736-289X

9 771736 289007

Sille Põvvati ja Elari Saartoki perre sündis 9. märtsil poeg **Steven** Saartok.

Kätlin Taimsaare ja Rainer Otsstaveli perre sündis 15. märtsil tütar **Berta Mai** Otsstavel.

KOP kevadvoor

Kohaliku omaalgatuse programmi kevadvoor on taotlemiseks avatud kuni **30. aprillini kell 16.30**. Taotlused tuleb esmakordselt esitada e-keskkonna kaudu etoetus.struktuurifondid.ee

Meetme 1 kaudu toetatakse tegevusi, millega panustatakse kogukonnaliikmete teadmiste ja oskuste kasvu, kogukonna identiteedi tugevdamisele ja töhusama koostöö tekkesse. Meetmes 1 on esitatud projekti kohta maksimaalseks toetussummaks 2500 eurot.

Meetme 2 kaudu toetatakse tegevusi, millega panustatakse kogukonnaliikmete ühistegevust soodustavate avalikus kasutuses olevate objektide rajamiseks ja arendamiseks ning kogukonnaliikmete vajalike teenuste pakkumisse. Meetmes 2 on maksimaalseks toetussummaks 4000 eurot.

Minimaalne omafinantseeringu määr on jätkuvalt 10 % projekti kogumaksumusest ning omafinantseering peab olema rahaline. Taotlejaks saavad olla avalikes huvides tegutsevad mittetulundusühingud, milles ei osale liikmena kohalik omavalitsus ega riik ja mille liikmetest äriühingud ei moodusta rohkem kui poole. Samuti avalikes huvides tegutsevad sihtasutused, mis pole asutatud kohaliku omavalitsuse või riigi osalusel ja mille liikmetest äriühingud ei moodusta rohkem kui poole.

Saare maakonnas viib taotlusvoor läbi Saaremaa Vallavalitsus. Täpsem teave programmi ja taotlemise kohta on leitav Saaremaa valla veebilehelt www.saaremaavalid.ee/kohaliku-omaalgatuse-programm.

Geo3D kohta vt Maa-ameti geoportaalist.

2021. aasta eelarvest ning ootustest

Muhumaal on taas kauaoodatud kevad, aga juba eelmisel aastal meie ellu sekkunud ja meie tegemisi mõjutanud pahalane on jätkuvalt kohal ning meil tuleb temaga arvestada.

On kummaline aeg – me peame sel keerulisel ajal hoidma oma tegudes ja mõtetes kokku, aga samas olema kontaktivabalt võima-

likult eraldi, peame olema oma mõtetes ja tegudes positiivsed, samas lootma, et meie koroonatestid on negatiivsed.

Muhu Vallavalitsus on koos oma allasutustega kokku pannud ja volikogu kinnitanud valla 2021. a eelarve, mille kogumaht on üle 4 milj. euro. Eelarve põhitegevuse tulud on 2,96 milj. ja kulud 2,71

milj. eurot ning põhitegevuse tulem 250 000 eurot.

Eelarve põhitegevuse tuludekuludega hoiame toimivana oma igapäevaelu – et toimiksid meie lasteaed, kool, noortekeskus, muuseum, külakeskus, raamatukogud jt meile kõigile vajalikud valla allasutused, et meie inimestele oleks

Loe edasi lk 3.

Vallavalitsuse istungitelt

3. märts

Kooskõlastati puurkaevu asukoht Igaküla Kästiku-Põllu küla.

Väljastati ehitusluba:

- Raugi k Männajuuere mü puurkaevu rajamiseks,
- Lepiku k Paali mü puurkaevu ümberehitamiseks,
- Kuivastu k Tammikülje mü puurkaevu rajamiseks.

Otsustati jagada Mäla k Paali-Jaagu kü neljaks: Paali-Jaagu, Põllusaare, Vabapõllu ja Vabametsa (kõik mtm).

Otsustati seada sundvaldus avalikes huvides vajaliku tehnovõrgu talumiskohustuse kehtestamiseks Elektri-levi OÜ kasuks: - Nõmmküla Laasu kinnistule uue 10 kV pingega maakaabelliini ehitamiseks, - Nõmmküla Meho kinnistule 0,4 kV ja 10 kV pingega maakaabelliinide ehitamiseks, - Pallasmaa k Jalaka kinnistule 10 kV pingega maakaabelliini ehitamiseks, - Raugi k Kivivälja kinnistule uue 10 kV pingega maakaabelliini ehitamiseks. [Samas tunnistati kehtetuks Muhu Vallavalitsuse 17. veebruar 2021 korraldused nr 54, 55, 57 ja 59.]

Kinnitati projekti “Muhu valla Liiva küla kaugküttepiirkonna katlamaja rekonstrueerimine” omaniku-järelevalve teenuse pakkumustulemused. Edukaks tunnistati AS Kuressaare Soojus pakkumus.

Kinnitati Muhu valla 2021. a hankeplaan (Liiva katlamaja rekonstrueerimine, valla teede tolmuva kätte ehitamine, väikelahendused Muhu põhikooli HEV-õpilastele, muuseumi parkla laiendamine, projekti koostamine spordihalli rekonstrueerimiseks ja ujula rajamiseks, Liiva keskuse parkla).

Projekteerimistingimuste väljastamine avatud menetlusena: - Piiri k Värava majandushoone ümberehitamine, - Rootsivere k Lauda looma-söödahoidla püstitamine.

10. märts

Ajutiselt vabastati korraldatud jäätmeveost üks kinnistu.

Määriti sotsiaalhoolekandeli hüvitisi.

Otsustati jagada:

- Simiste k Saare mü: Saare ja Niidi (mtm-d),
- Pärase k Jaanimäe mü: Jaanimäe ja Rebasemäe (mtm-d).

Simiste k Kari kü sihtotstarbeks määrati elamumaa.

Otsustati seada sundvaldus avalikes huvides vajaliku tehnovõrgu talumiskohustuse kehtestamiseks Elering AS kasuks: - Linnuse k Jaagu II kinnistule uue 110 kV pingega maakaabelliini ehitamiseks, - Linnuse k Lõhmussalu kinnistule uue 110 kV pingega elektriõhuliini ehitamiseks, - Linnuse k Tõnu kinnistule uue 110 kV pingega elektriõhuliini ja 110 kV pingega maakaabelliini ehitamiseks, - Oina k Männiku kinnistule uue 110 kV pingega elektriõhuliini ehitamiseks, - Raegma k Laurikivi kinnistule uue 110 kV pingega elektriõhuliini ehitamiseks, - Ridasi k Vaarna kinnistule uue 110 kV pingega elektriõhuliini ehitamiseks; [Samas tunnistati kehtetuks Muhu Vallavalitsuse 17. veebruar 2021 korraldused vastavalt nr 52, 51, 53, 56, 58 ja 60.]

- Linnuse k Salu-Mihkli kinnistule uue 110 kV pingega elektriõhuliini ehitamiseks.

Kooskõlastati puurkaevu asukoht:

- Rebaski k Lembri mü,
- Simiste k Niinesalu mü.

Väljastati projekteerimistingimused:

- Kallaste k Rannamäni mü keh-tiva detailplaneeringu ehituslike tingimuste muutmiseks ja nende alusel ehitusprojekti koostamiseks,
- Rässa k Uue-Laasu mü elamu koos tehnosüsteemidega ja abihoonete: sauna ja garaaži ehitusprojekti koostamiseks,
- Rootsivere k Uuetoa mü abihoone ehitusprojekti koostamiseks.

Väljastati ehitusluba:

- Raugi k Männaoksa mü sauna püstitamiseks,
- Liiva k Tiigi mü reoveepuhasti-hoone püstitamiseks koos rajatistega.

Otsustati toetada Linnuse küla ajalugu ja inimesi käsitleva raamatu väljaandmist.

Vaadati läbi volikogu materjalid.

24. märts

Ajutiselt vabastati korraldatud jäätmeveost üks kinnistu.

Eraldati toetusi külaelanike seltsitegevusele ja külade arendamisele (Karjamaa kümnevõistlus, Kallaste ranna külakiik, rallispordiga tegelemine, Tupenurme külakaevu ümbise renoveerimine, Lõetsa grupipost-kast).

Otsustati vabastada lastevanemad lasteaias kohatasu maksimisest märtsis ja aprillis 2021.

Otsustati määrata 50 % rendihinna soodustus äriurumide üürilepingutele märtsis ja aprillis 2021.

Kooskõlastati puurkaevu asukoht Koguva k Nuka mü.

Otsustati seada sundvaldus avalikes huvides vajaliku tehnovõrgu talumiskohustuse kehtestamiseks Elering AS kasuks uue 110 kV pingega elektriõhuliini ehitamiseks: Kantsi k Luha, Kantsi k Metsaveere, Kantsi k Uie-Luha, Kantsi k Uie-Peedu, Mäla k Antsu, Mäla k Saadu ja Raegma k Kõrvemetsa kinnistutele.

Otsustati seada sundvaldus avalikes huvides vajaliku tehnovõrgu talumiskohustuse kehtestamiseks Elektri-levi OÜ kasuks uue 0,4 kV pingega maakaabelliini ehitamiseks Simiste k Andrusse kinnistule.

Otsustati moodustada Päelda k Noore-Kaasiku ja Kaasiku kü-te põhjal kolm uut katastriüksust: Kaasiku, Kasevete ja Rukki (mtm-d).

Otsustati vastu võtta Vahtraste k Sireli kü detailplaneering. Avalik väljapanek 12.–25. aprillini 2021 Muhu vallamajas.

Väljastati projekteerimistingimused: - Rootsivere k Lauda mü looma-söödahoidla ehitusprojekti koostamiseks,

- Piiri k Värava mü majandushoone ümberehitusprojekti koostamiseks,
- Ridasi k Vana-Saare mü suvila ja abihoonete ehitusprojekti koostamiseks.

Väljastati ehitusluba:

- Simiste k Niinesalu mü tootmis-hoone püstitamiseks,
- Viira k Jänesekopli mü puurkaevu rajamiseks.

Väljastati kasutusluba Kantsi k Jaagu/1 mü üksikelmale.

Toimus arutelu veel mitme objekti üle.

30. märts

Väljastati ehitusluba:

- Liiva k Tõnise/2 abihoone ümber-ehitamiseks majutushooneks,
- Liiva k Meierei mü abihoone ümberehitamiseks kaubandus-hooneks.

Väljastati kasutusluba Soonda k Reiu mü suvilale (abihoone ümberehitus).

2021. aasta eelarvest ning ootustest

Algus lk 2.

tagatud sotsiaalhoolekanne, et hooned oleksid koetud, teed hooldatud, tagatud heakord jne.

Lisaks soovime ju kõik, et elu Muhus areneks edasi ning selleks on eelarves igal aastal ette nähtud ka erinevaid investeeringuid. Kui 2020. a oli eelnevate aastate suurte investeeringute järel pisut rahulikum ja investeeringuid tehti vähem, siis 2021. aastal on meil taas võimalus tänu kokkuvõtteidlikule majandamisele, edukatele rahastustootlustele ja riigi poolt eraldatud investeeringutoetustele ellu viia mitmeid meie elujärge parendavaid tegevusi.

Sel aastal on põhivara soetust (investeeringuid) eelarves kavandatud 1,1 milj. euro ulatuses ning loodetavasti saavad need tööd vaatamata koroonaviiruse vastupanule ka kenasti tehtud.

Esimeste töödena on praeguseks juba valmis Muhu spordihalli pesu- ja riietusruumide remont, mille käigus paigaldati uued külma- ja soojaeesüsteemid, pesuruumide põrandaküte, uued dušisegistid jne. Peatselt on saabumas ka uus riietusruumide mööbel.

Kõikide meie haridusasutuste (kool, lasteaed, noortekeskus/spordihall) katustele on paigaldatud 15 kW päikeseelektrijaamad, mis siis edaspidi aitavad kokku hoida igapäevaseid majanduskulusid ja toetavad üldist suundumust taastuvenergia laialdasemale kasutamisele.

Kõige suuremahulisel ja vast ka eluliselt kõige tähtsamad ettevõtmised on sel aastal Liiva reoveepuhasti ja Liiva katlamaja ümberehitamised. Meie vald ja Liiva keskus on nii hoogsalt arenenud, et meie reoveepuhasti ei suuda juba mitu aastat puhastada muhulaste poolt toodetud reovett ja päris arvestatav kogus sõidutatakse puhastamiseks kas Orissaarde või Kuressaarde.

Reoveepuhasti rekonstrueerimise eestvedaja on puhasti omanik AS Kuressaare Veevärk, aga lisaks Keskkonnainvesteeringute Keskuse (KIK) toetusele on arvestatava panuse rahastamiseks lisanud ka Muhu vald.

Samuti töötas oma võimsuse piiril Liiva katlamaja, nii et edasiseks võimalikuks uute liitujate liitmiseks puudus ressurss. Lisaks sellele on üks hakkpuidukatel amortiseerunud – jah, juba 25 aastat on sellest, kui meie katlamajas alustati ühe esimesena Eestis hakkpuidu kasutamist. Praeguse

plaanide kohaselt peaks juba sel sügisel katlamajas käiku minema uus ja võimsam hakkpuidu katel.

Arvestatav osa investeeringutest läheb Muhu Põhikooli tuleohutusnõuete täitmiseks ja soojapidavuse tõstmiseks, samuti lammutatakse sel suvel põhikooli hoone ja pastoraadi vaheosa, mis on amortiseerunud ja konstruktsiooniliselt ebastabiilne, lisaks veel tuleohutusnõuete täitmise aspekt.

Muhu lasteaia suuremat remonti sel aastal plaanis ei ole, küll aga lõpetatakse hoone ümbruses ära kõnniteede korrastamine – uue kõnniteeosa saavad nii raamatukogu kui ka see hooneosa, kus praegu käsitöölised.

Jätkub Liiva keskuseala arendus: turualal ehitatakse välja sinna juba algselt projekteeritud väliterrass ning istepingid, samuti otsime sobivat lahendust turuhoone tõmbetuule probleemile.

Taas viiakse mustkatte alla 3–5 km valla teid, täpne teede loetelu on hetkel veel arutamisel.

Suve lõppu ja sügise algusse jääb Koguva parkla laiendamine ning avaliku WC-hoone rekonstrueerimine.

Väiksemaid investeeringuid (sotsiaalkorterite remont, spordihalli/ujula ning Hellamaa külakeskuse projekteerimistööd jms) on eelarves mitmeid ja loodetavasti saame rõõmustada veel ka väiksemate tööde-tegemiste üle. Olen kindel, et meie valla arengut viivad omalt poolt ja oma seniste ning uute ettevõtmistega hoogsalt edasi meie ettevõtjad ning tublid inimesed. Jaksu, õnne ja tervist kõigile!

Selleks aga, et meie kõigi plaanid ja toredad mõtted teoks saaksid, peame pisut veel pingutama: koroonaviirus ei ole veel ju kuhugi taandunud. Kõige halvematel päevadel oli meie nakatumisnäitaja, st viirusega nakatunud inimeste suhtarv 100 000 elaniku kohta üle 1900 ja me olime terves Eestis negatiivses võtmes esirinnas, kuid tänaseks on olukord oluliselt paranenud ja esineb üksikuid haigusjuhte. Püüame siis kõik käituda nii, et see nii ka jääks ning me lõpuks saame jälle vabalt suhelda, külastada oma sõpru, vanemaid, sugulasi, saame jälle reisida. Eks me kõik arvame midagi sellest viirusest, kõik oleme omamoodi hobiviroloogid ja arstiteadlased, aga jätame siiski suunised ja reeglite kehtestamise asjatundjatele. Kui mingid nõuded on ühiskonnas kehtestatud, siis tuleb neid järgida kas või nende

nimel, kes haiglates päev päeva kõrval võitlevad inimeste elude eest.

Viirus on reguleerinud meie elu juba liiga kaua ning üha enam kasutatakse sõna „koroonaväsimus“. Loomulikult oleme kõik tüdinenud ja väsinud, aga tihti peale on see ka justkui õigustus, et võtta praegust olukorda leebemalt, otsida vabandusi piirangutest möödahiilimiseks. Jah, selle viirusega on kaasnud palju teadmatusi ning see omakorda tekitab pingeid ja stressi, aga kui meil käib lahing viiruse alistamiseks ning sellest sõltub meie heaolu, tervis või koguni elu, siis ei saa panna seda võitlust pausile ning öelda, et oleme väsinud ja ei viitsi enam!

Head inimesed, peame veel pisut vastu ja usume, et vaksineerimise ning saabunud kevade koosmõjul seljatame viiruse. Meie perearstikeskus on teinud muhulaste vaksineerimisel tänuväärset tööd ning meie kõige eakamad, kes soovisid, on oma vaktsiini kätte saanud, loodetavasti on aprillis ja mais võimalus lasta end vaksineerida kõikidel soovijatel.

Praegu tuleb aga järgida kehtestatud reegleid, liikuda palju värskes õhus ning kavandada oma tegevusi nii, et nakatumisoht oleks võimalikult väike – meil on valida, kas pikendame viiruseperioodi veelgi või saame võimaluse kiiremini pöörduda tavapärase elukorralduse juurde.

Oleme tublid ja küllap meil tuleb taas ilus ja toimekas suvi! Püsime terved!

Raido Liitmäe
vallavanem

Aktuaalne olukord vt kriis.ee

Volikogu 18. märtsi istungi päevakorrast

- istungi kinniseks kuulutamine (Covid-19 haiguse tõkestamiseks),
- investeerimislaenu võtmine (kuni 300 000),
- nõusoleku andmine eratee määramiseks avalikuks kasutuseks (Linnuse k Mäe tee),
- kinnistu koormamine isikliku kasutusõigusega (Muhu valla omandis oleva Linnuse-Nurme tee koormamine isikliku kasutusõigusega Elektrilevi OÜ kasuks 0,4 kV pingega elektrimaakaabelliini ehitamiseks),
- dp menetlustähtaja pikendamine (Koguva sadam, pikendati 3 aastat),
- info (Koguva sadam ja vallavara inventuur).

Mudlumile aastapreemia

Eesti Kultuurkapitali kirjanduse sihtkapitali aastapreemia pälvis Mudlum e Made Luiga raamatu eest “Mitte ainult minu tädi Ellen”. Aastauhindade luule ja proosa kategooriate žürii esimees Sirje Olesk: “Mudlumi teos on ühelt poolt hirmutavalt isiklik, kuid samas on see ka üldine lugu meie kodudest, esivanematest, peredest ja mälestustest, mis võib eri viisil puudutada paljusid.” Kirjanduse sihtkapitali aastauhindade laureaadid kuulutati välja emakeelepäeval.

Allikas: kulka.ee/uudised

Regionaalmaasikas

Rahandusministeerium kutsub esitama kandidaate iga-aastasele regionaalauhindade konkursile. Kandidaate saab esitada **19. aprillini**, parimatele kohalike alguste eestvedajatele annab traditsioonilise regionaalmaasika auhinna üle riigihalduse minister.

Auhinnale saab esitada isikuid, organisatsioone ja ettevõtteid, kes on 2020. aastal silma paistnud regionaalarengut toetava ettevõtmise või teoga.

Kandidaate saab esitada:

- interneti teel (vt www.rahandusministeerium.ee/et/uudised/oodatakse-kandidaate-regionaalmaasika-auhinna);
- e-posti teel, saates vormikohase taotluse ja soovi korral lisamaterjali aadressile press@fin.ee;
- posti teel, postitades täidetud vormikohase taotluse ja soovi korral lisamaterjali märgusõnaga „Regionaalmaasikas“ aadressile Suur-Ameerika 1, 10122 Tallinn. Taotlusvorm on leitav rahandusministeeriumi kodulehelt.

Noppeid

Ajakirja Käsitöö veebruari-märtsi numbris 2021 oli juttu Muhu käsitööseltist **Oad ja Eed**. Sel kevadel täitub neil 25. tegevusaasta. Liiva Ühistuse majas on käsitööseltisil oma ruum, seltsi juhatase esimees **Tiina Saar** juhendab ka kooli tikkimisringi.

Daniel Mereäär loobus Muhu volikogu saadikutööst seoses oma töökohustustega merel, teatasid 30. märtsi Saarte Hääl ja 31. märtsi Meie Maa. EKRE nimekirjast tuleb Mereäär asemele **Marve Järv**.

Ulgusaarlase rubriigis avab 30. märtsi Saarte Hääl end lugejale Muhust pärit ajakirjanik **Neeme Korv**.

Leiu Heapost 85

Teenekas antropoloog Leiu Heapost, kes on koos teiste Eesti antropoloogidega kinkinud eestlastele teadmise eesti rahvast kui unikaalsest kohastumus-tüübist (sh kui kõige väiksema pigmentatsiooni indeksiga europiididest), tähistas 13. märtsil k.a oma 85. sünnipäeva.

Soovime Leiule, kes elab jällegi oma armsas kodukohas Muhu saarel, palju õnne, tervist ja tugevust aastateks!

Leiu Heapost on Eesti füsiolise/bioloogilise antropoloogia isa Juhan Auli (1897–1994) õpilane ja kauaaegne kaastöötaja ning teise Eesti väga teeneka antropoloogi, samuti Juhan Auli õpilase Karin Margi (1922–1999) kauaaegne kaastöötaja.

Leiu on töötanud üle poole sajandi eestlaste jt soome-ugri ja Läänemere regiooni rahvaste uurimisel.

Juhan Aul rääkis oma loengutes üliõpilastele suure uhkustundega, kuidas nad leidsid juba 1930. aastatel antropoloogiliste tunnuste alusel erinevused ka Eesti siseselt: Ida- ja Lõuna-Eestis domineeris idabalti ja Lääne- ning Põhja-Eestis läänbalti kohastumustüüp ning Saaremaa erines omakorda Lääne-Eesti kohastumus- e antropoloogilisest tüübist. 1960.–70. aastate uurimuste alusel ilmnes, et väikese Muhu saare elanikud erinevad antropoloogilise tüübi järgi Saaremaa elanike keskmisest ja on sarnased rohkem mõne sisemaa piirkonna elanikele (vt *Muhulane* nr 8, 2016, lk 5–6).

Kolm head harjumust, mis hoiavad kevadväsimuse eemal

* **Toitu tervislikult!** Jälgi, et menüüs oleks rohkelt puu- ja köögivilju ning ära unusta juua vett (6–8 klaasi päevas). * **Liigu piisavalt!** Liigu iga päev vähemalt pool tundi värskes õhus ja kogu päeva lõpuks 10 000 sammu. * **Hoidu stressist!** Lõõgastu ning naudi ja pea tähtsaks oma vaba aega.

Algus lk 1.

Inimene on kuningas ja ilmamaa on tema päralt.

Aga kas siis on?

Usun, et meie sinuga, armas lugeja, teame või vähemalt aimame, missugused me inimestena tegelikult oleme. Habras, õrn, haavuv, solvuv, ebakindel. Inimene – see, kes otsib pidevalt abi ja tuge. Inimene – ka see, kes võib mõnda aega oma rumaluses uhkustada oma nooruse ja jõukuse üle – aga kes ükskord peab ometi leppima sellega, et aeg on halastamatu. Noorest saab vana, tervest haige, jõukast saab väsinud.

Vana Testamendi laulik kinnitab väsimatult: *Jumal on meie varju-paik ja tugevus, meie abimees kitsikuses ja kergesti leitav.* Tõepoolest! Kui hakkab Teda südamest otsima, kui püüab Tema kätetoid oma elus näha – siis mõistab ühel hetkel – Ta pole kaugel. Ta on siin. Ta on taeva sinises, Ta on südame lõõkides, Ta on silmades, mis otsivad silmi. Ta on. Lihtsalt on. Ja siis, seda märgates ja tunnetades tõesti me ei karda, kui maa liiguks asemelt ja mäed kõiguksid merede põhjas.

Seda kõike on ju juhtunud ja juhtub kindlasti veel. Maa liigub kogu aeg kusagil, kliima on ebastabiilne, katastroofe ning inimkonda hävitanud pandeemiaid on nii palju ja nii suuri, et me ei tea ega mäletagi neid enam kõiki täpselt dateerida ja nime pidi nimetada. Rahutus ja rahulolematuse on osa meie ajastu inimese elust.

Kuid siiski julgustab laulik keset seda kõike: *Vägede Issand on meiega. Jaakobi Jumal on meile kindlaks kaitseks, kindlaks varju-paigaks.*

Kuidas seda küll märgata? Vahest peab rohkem leidma hetki peatu-

miseks. Vahest peab ära jätma vanad ja kulunud fraasid. Näiteks tühimuseni öeldud lause: „Mul pole aega!“ Kui tihti me seda ütleme. Mul pole aega. Ma ei saa, ma ei suuda. See fraas on vananenud. Aega ju ometi on. Kui seda kasutab mõistlikult, kui teeb kindlaks oma eelistused. Selle, mis on tähtis ja mis mitte.

Vanasti oli inimeste elus palju asju, mis tuletas meelde Püha juuresolekut. Ja väga palju selleks meeldetuletuseks ei vajatudki. Kodukirik, mis oma kellahelinaga rääkis ikkagi selget keelt ja ütleb ka täna: **Ta on olemas!**

Kodukandi surnuaed ei räägi ainult minevikust, vaid kõike trotsides vaatavad hauaristid sellest paigast edasi... Igaüks neist kõneleb: Inimene, Sa oled siin ainult ajutiselt. Sa oled üks osa igavikust. Ja pea tulebki see aeg, mil ajutist enam ei ole. Tuleb midagi uut, mis jääb püsivaks.

Iga krutsifiks me koduseinal on selleks usutunnistuseks. Inglike kusagil toas toob oma vaimse dimensiooni argipäeva. Need kõik on väikesed kuid kõnekad märgid. Me vajame neid märke. Me vajame midagi, mis väsimatult ütleb meile: *tulge ja vaadake Issanda tegusid!*

Hannes Nelis
vaimulik

LIFE programm paneb Saare maakonna keskkonnaprojektidele öla alla

Lähem lisateave kodulehel life.envir.ee

Kadakas on teada-tuntud Saaremaa ja Muhu saare sümbol. Paljudele võib olla üllatuseks, et kui kadakaid kasvab ühel maalilil liiga palju, kujutab see ohtu loopealsete ja muude pärandkoosluste liigirikkuse säilimisele. Ühest küljest on seda küll lihtne öelda, ent kuidas liigirikust kaitsta, kui finantsilisi vahendeid kohalikul tasemel napib? Üheks selliseks Euroopa otsetoetuseks on LIFE programm, mille abil on kohalikel omavalitsustel, riigiasutustel ja ettevõtjatel võimalus oma projektile rahastust taotleda.

Saare maakonnast võib leida

suurel hulgal erinevaid pärandkooslusi, mida on varasematel aegadel kestvalt niidetud kui ka kasutatud eesmärgipäraselt karja- ja heinamaana. Paraku on viimase paari aastakümnega inimtegevus paljudel kooslustel katkenud, mistõttu ähvardab neid võsastumine ja bioloogilise mitmekesisuse kokkukuivamine. Sellest annab muuhulgas märku kadakate ja mändide paljusid teatud aladel, kus tegelikult peaksid kasvama hoopis teised eluvormid ning igapäevaselt aega veetma näiteks hobused, veised või lambad.

Muhu saarel viiakse järgneva viie aasta jooksul ellu projekti *LIFE Connecting Meadows*, mis kesken-

Edasised teated

Täiendavaid teateid koguduse elu igapäevaseks korraldamiseks anda on raske. Endiselt kehtivad korraldused, mis on EELK Konsistooriumi poolt heaks kiidetud 2. märtsil 2021 ja ka kogudustele laiali saadetud.

Kordame need siinkohal veel üle:

* kirik on soovitatav hoida avatud, et inimesed saaksid viibida isiklikus palves, süüdata küünlaid ja kõnelda vaimulikuga (kokku leppides);

* teadvustame, et usuvabaduse põhimõttest lähtuvalt on kõigil õigus oma usku praktiseerida, sealhulgas õigus pihile ja armulauale;

* siseruumides on lubatud mitte-avalikud eraviisilised ja vältimatud ametitalitused, sealhulgas matuse-talituste läbiviimine koos lähedastega järgides nakkusohu vähendamiseks 2+2 põhimõtet, desinfitseerimise ja maski kandmise kohustust;

* siseruumides ei ole lubatud pidada avalikke jumalateenistusi, kontserte, koosolekuid ning muid avalikke üsulis talitusi ja üritusi. Nimetatud piirangud ei puuduta veebiülekanedena korraldatavaid jumalateenistusi ja muid kiriklikke organiseeritud avalikke üritusi ja tegevusi, kus ei osale kedagi teist kui ülekanne tegemisega seotud isikud;

* välitingimustes on kõik eelpool loetletud tegevused lubatud, välja arvatud ajavahemikus 21.00 kuni 6.00 tingimuse, et osalejate arv ei oleks suurem kui 10 inimest, sealhulgas juhataja.

Püsige terved ja hoidku ning õnnistagu teid kõigeväeline Looja!

Hannes Nelis, EELK vaimulik

dub eeskätt rohumaade taastamisele. Projekti ühe tegevusena külvatakse saare teepervetale ja elektriliinide alla niidutaimi, toetamaks juba taastatud poollooduslike koosluste vahelist sidusust. Antud võtet teatakse ka kui ühenduskoridoride meetodit, mis võimaldab geneetilisel informatsioonil justkui „koridorina“ ühelt niidult teisele kanduda.

Lisaks ühenduskoridoride loomisele rakendatakse ka nn astumiskivide meetodikat, mille käigus saavad taastatud pärandniitudest vaheastmed erinevate alade vahel, tuues nad justkui pusletükidena üksteisele taas

Loe edasi lk 5 välimine veerg.

Maski-Muhu

Kõik ongi peaaegu korras, kui Liiva poes vaadata: maskid on kantud! Erandid on enamasti mandriinimestelt, kes endale Suure väina silda tahavad. Sest sild peaks nende elu paremaks tegema (kuigi ei tee ju!), aga see, mis muhulastest saab, ei oma tähtsust. Mask kaitseb selle eest, et tema kandja viirust ei levitaks, ja seega ongi tähtis, et tänased maskitud hakkaksid maski kandma kui mitte eneste, siis meie heaks. Teiste sõnadega siis: mask ei ole ühe-kahe inimese eralõbu, vaid suur üritus meie tervise kaitseks. See tuletab meile teist probleemi: mõnede inimeste soovimatust lasta end vaktsineerida. Eks seegi ole vaimupimedus. Halvim, mis juhtuda saab, on see, et vaktsiini ei aita. Muide, aitab küll. Kaasnevad kõrvalnähud ei ole sagedasemad kui mistahes muud. Küsigem võrdluseks: kui palju jätvad viina joomata sellepärast, et pärast pohmakas tuleb?

Selliseid haiguslooge on ajaloos olnud palju, keskajal veel eriti. Ehk mäletab keegi ajaloo õpikust pilti, kus on kujutatud keskaegses katku-linnas surnuid koguvaid

munki, kes kannavad maski, millel on ees suur linnunokk? Ehk siis, XXXXX sajandi harimatud linnavaimulikud olid mõnestki tänasest kaasmaalasest targemad ja teadsid, et katk levib mingil moel läbi nähtamatute olluste. Ka siis oldi juba teadlikud, et tegemist ei ole Saatana sigitiste, vaid materiaalses maailmas levivate kurjamitega.

Mandril on asjad sedaviisi kurjaks ja isegi naljakaks läinud, et rahvas tahab nende kallale minna, kes selle pandeemiaga võitlevad. Jällegi tuletagem meelde kooliaegu: Kitzbergi „Tiinat“, kus neiu saadeti tuleriidale arvamises, et tema on libahundina olnud see, kes utaltesid varastab. Et mitte öelda, et pimedus on mandrit lõõnud, tuletan meelde lugu, mida õpetan ülikoolis XXXXXX. Vaktsiini-asjade professor tuli juksurist välja ja hakkas alles maski ette panema ja – ongi valmis! – hullumat sõimu pole ta elu ajal tunda saanud. Nii on maskitul läbisõidu-rahval veel hästi vedanud, et muhulane temast lihtsalt eemale hoiab. Kuna mul on kolm oma portaali – üks

kord nädalalise jutlusega, teine – poliitikaga ja kolmas koos Andres Raidiga („Poolkuu“), kus ma ka neist asjust räägin, siis kordan siia neljandat korda: kandkem maske (muide, me oleme ju üsna harjunud juba) ja kui kutsutakse kuhugile pritsi saama, siis mingem kohale.

Kui mõelda aga selle haiguse peale üleüldse, kogu maailmas, siis ongi vast tähtsaim teada, kuivõrd me saame ja tahame inimkonnana – Seaninalt kuni Rio de Janeironi ja Soondast Kaplinnani – käituda arukalt ja mõistlikult. Meie maskidest pole kasu, kui meile lajab Liivale selga bussitais aevastavaid ja kõhivaid ekskursante. Kardan, et peab mõtlema, kuidas sellest ohust eemal olla.

Kaua see taud ka ei elaks, lõpeb ta ühel päeval otsa. Meie lapsed ja lapselapsed saavad kunagi rääkima, kuidas see kõik oli. Ja kuigi see CORONA käib juba närvidel, olgem kannatlikud ja tasakaalukad omavahelistes suhetes ja oleme ka edaspidi – Maski-Muhu.

Seda pole igaveseks!

Maski-Igor Gräzin
(Levalõppe)

programm

Algus lk 4.

lähemale. Sellega tagatakse erinevate pärandkoosluste liigirikkuse säilimine.

LIFE programmil on sel aastal kokku neli suunda: loodus ja elurikkus; ringmajandus ja elukvaliteet (sh õhukvaliteet, mullastik, vesi, jäätmed, kemikaalid, müra, ressursikasutus ja -tõhusus); kliimamuutuste leevendamine ja nendega kohtamine ning puhtale energiale üleminek. Raha võiks eelkõige taotleda just suure mõjuga, st poolemiljoniliste ja suuremate ettevõtmiste jaoks, milleks Eestil siseriiklikke vahendeid alati ei jätku.

Väga oodatud on projektid, mis keskkonda parandavad ja mida saaks hiljem laiemalt rakendada. Näiteks oleks soovituslik tutvuda *Euroopa roheline kokkulepe ja kliimapoliitika põhialustega aastani 2050*, mis annavad ülevaatliku pildi nii ELi kui ka Eesti prioriteetidest.

Hea projekt on uudne Euroopa Liidu tasemel, mistõttu tuleks projekti kirjutajal mõelda tulevikust, mitte ainult Eestile. Eduka ning laiahaardelise projekti eelduseks on kirglikud ja teemat hästi valdavad inimesed, kes tajuvad valdkonnasisesid probleeme ning oskavad neile ka lahendust näha.

Kindlasti tasuks projekti kirjutamisel läheneda probleemile laiemalt ja uurida, mida teistes riikides samas valdkonnas juba tehtud on. Heal projektil on partnereid mitmest riigist, mis näitab teema olulisust laiemalt, samuti hinnatakse selliseid projekte üldjuhul kõrgemalt.

Programmi **taotlusvoorud** avanevad juba sel suvel. Täpsemat teavet projekti kirjutamisega seotud küsimuste ning tähtaegade kohta jagavad **LIFE kontaktisikud**.

Keskonnaministeeriumis ja Keskonnainvesteeringute Keskuses töötavad **LIFE** projektijuhid, kes aitavad muuta programmi nähtavamaks, tõsta taotlejate teadlikkust projekti võimalustest, aidata parandada projektitaotluste kvaliteeti ning leida sobivad partnereid.

(Täistekst Muhu kodulehel)

Paastu- ja jürikuu Muhu Muuseumis

Õhus on juba iga päevaga tunda aina rohkem kevadet. Sel aastal kordub kõik taas, nagu oli seda eelmisel aastal, et elame koos piirangutega. Muuseum on tavakülastajatele küll praegu suletud, kuid muuseumikogude vastu tuntakse jätkuvalt elavat huvi. On küsitud tur Maria kohta, Muhu pulmakahuri saatust, Muhu toolide eripära ja kas meil neid veel on, kuidas toimis vabatahtlikule tuletõrje Muhus nõukogude ajal, on soovitud Esimese ilmasõja aegseid ja vanu Koguva pilte vaadata, on pakutud maali müüa, tahetud Muhu kunstiraamatut osta ja palju muud. Meile on annetatud muistseid kirjavahetusi ja Muhu piltidega postkaarte.

Muuseumis toimub praegusel ajal tavapärase uurimistöö ja töö kogudega. Aina enam õnnestub meil muuseumis olevaid dokumente ja esemeid sisestada Muuseumide Infosüsteemi MuIs. Suur töö on juba tehtud, aga teha on veel palju, et kõik esemed MuIs-i saaks koos erinevate astmete kirjeldustega. Fotode skaneerimisel käis meil korra abiks noortekeskuse vabatahtlik, Türgist pärit neiu. Rõõmsal meelel teatas ta, et tuleb aprillis jälle. Ju siis muuseumis ei ole igav.

Populaarsed on koroonajal

veebiseminarid ja infotunnid. Nii saab juhataja või keegi teine töötaja nädalas korra kuni kolm istuda *suumis* või *tiimsis*. Need on sellised kohad, mida veel paar aastat tagasi enamik meist ei teadnud. Räägitud on neil kordadel andmekaitsest, turismist, töötukassa asju ka. Arvata võib, et neid internetikoosolekuid tehakse tulevikus ka siis, kui koroonat enam pole, sest asi saab nii kappi.

Seda, kas ja millal muuseum võib taas külastajaid vastu võtta, ei tea täna täpselt keegi. Praegu on muuseum külastajatele suletud kuni 11. aprillini. Siis kuulame jälle, mida valitsus ütleb. Me loodame, et inimesed peavad nõuetest kinni ja haigus taandub. Oleme mõttes valmis külastajaid aprilli teises pooles või mai algul sisse laskma. Et neil huvitav oleks, siis juba aprilli alguses aitame meie Kunstitali üles panna Saaremaa Muuseumi näitust „1919 Mässu kaudu vabasse riiki“. Millal täpselt tohib seda Kunstitali vaatama tulla, seda anname teada meie kodulehel, *facebook*’is ja paberkuulutustel.

Muuseumirahvas tunneb heameelt, et vald lasi korrad Muhu maalinna. Ilma võsata on linnusest hoopis parem ülevaade. Soovitame

teil perega vallidele ronida.

Eemu veski juures toimuvad samuti korrad tööd. Kaitsekraavid on nüüd võsast puhtamad ning trükikojas on valmimas uued stendid veski ja muuseumi teabega. Kevadel saab stendid paika. Veski juures on teha aga veel. Suveks ootame ka kaitsekraavide stendi.

Lisaks meeldib meile „Muhu oabits“. Selle valmimine on arvatavasti tänavuse aasta üks kõrghetki. Aabitsakirjutamise seltskond tegi tõesti tähtsa ajaloolise asja. Soovitame seda oabitsat lugeda valjusti, siis saate selle õige Muhu kiele maigu suhu ja kõrva.

Endiselt ootame Teie mälestusi, mis on seotud väinade üle käimistega:

Kuna muuseumi selle aasta teema on Muhust mandrile ja Saaremaale pääsemisega seotud, siis oleme tänulikud, kui need, kellel on Suure ja Väikese väina ületamisega seotud mõni erk mälestus, seda meiega jagaksid. Seda võib teha nii facebooki, e-kirja (eda@muuseumimuseumi.ee) või telefoni +372 5345 4591 teel.

Tervitustega,

Muhu muuseumi pere

Meenutame õpetaja Linda Vapperit

Paljud muhulased tunnetasid Linda Vapperi lahkumisest kuuldes, et "olevikust" saab pöördumatult "minevik". Iga inimene jätab kaasteelisesse jälje, õpetaja mõjutab aga põlvkondi. Linda Vapper oli Piiri koolis algklasside õpetaja ja klassijuhataja, Liival õpetas eesti keelt ja kirjandust ning juhatas vanemaid klasse, hiljem töötas kooli raamatukogus.

Meenutab õpilane ja kolleeg Tiina Tuulmägi: "Linda oli väga keeletundlik ja armastas igal pool kõikide keelevigu parandada. Ta helistas näiteks ERR-i, et võtta sõna saatejuhtide keelekasutuse teemal. Eelmisel kevadel kirjutasin e-etteütuse ja olin õnnelik, et tegin ainult kolm viga. Lindaga rääkides selgus, et tal läks paremini (ta oli siis 85!).

Linda ei jätnud kunagi oma

arvamust välja ütlemata, oli siis tegemist eesti keelega või eluga laiemalt."

Kolleeg Ülle Kuusk lisab: "Jäävad meelde tema terased ja vaikumad ütlemised, nalja viskamine nii enda kui teiste üle. Arvan, et lastele meeldis eelkõige tema õiglustunne ja püüd mõista. Koolis tuleb ju kõike ette.

Ürituste kavade kokkupanemisel võis alati tema abile ja näpunäidetele loota. Sain noomida, kui kevadel õpilastelt kokku kogutud õpikud aknalauale vinnastasin. Kes siis raamatuid päikese kätte paneb! Jätisin meelde.

Teda iseloomustasid sõnad "kollegiaalsus" ja "inimlikkus". Aruteludes nooremate õpetajatega oleme neid omadusi väga hinnanud, endalegi soovitud. Kui peale Linda pensionile minekut kusagil koh-

tusime, oli alati rõõm temaga jutustada. Huvi maailma asjade vastu ja optimistlikku meelt tal jätkus.

Arvan, et tal oli ilus ja viljakas elu nii koduses kui ka töises plaanis. Jään teda sooja tundege mäletama.

Lindal oli oma arvamus ja seda ta endale ei hoidnud. Teistele peale ka ei surunud. Mulle tema sirgjoonelisus sobis."

Kolleeg Karina Kütt: "Linda oli minu jaoks hea haldjas. Kui ma õpetasin eesti keelt ja kirjandust üheksanda klassini, siis julgust ja abi sain just Lindalt. Hea ja kindel tunne oli õpetada, kui võisin kellelegi targemale loota. Korraldasime koos kirjanikega kohtumisi, nt vennad Tuulikud. Ikka nii, et Linda kirjanikega ja mina õpetasin õpilastele mingi katkendi autori teostest. Või Muhu murdesõnastik, mida Linda koostama asus. Tema kirjutas, mina trükkisin selle artutisise."

Aitäh Sulle värvikalt elatud elust meie keskel!

(Pilt Muhu Põhikooli arhiivist)

Muhulased kodus ja võõrsil

(4)

Algus 2021. aasta jaanuarinumbris.

Muhulaste asumine Lääne-Eestisse

Nagu artiklisarja alguses mainitud, on siit mindud ja siinseid inimesi Läänemaale vägisi viidud ka varasematel sajanditel. Läänemaale hakati vabatahtlikult asuma juba 19. sajandi lõpus ja massiliselt Eesti Vabariigi algul, mil seal jagati ja müüdi maad Vabadussõjast osavõtjatele ja nende perekondadele.

Mandrile tööle

Läänemaale ja Pärnumaa kihelkondadesse, mis asusid Muhu saare vastas üle mere, asusid sageli elama muhulased, kes olid juba varem sealkandis tööl olnud. Läänemaale oli sagedasti asja ka Lihula laada pärast, kust muuhulgas laaditi kuulsaid kividega ehk *kärnilisi* muhu sõlgi. Lihula muuseumi arhiivikogus on Arteemia Heinmaa mälestused, kes räägib, et paljudel peredel olid tuttavad muhulased, kes enne laadale tulekut või mandrile tööle minnes nende juures peatusid. Arteemia peres oli ehitustööd teinud Mihkel Muld¹, kes Lihula laadale minnes viis Arteemia emale voki, mis maksnud 14 krooni. Läänemaa õigeusu kirikud Sillal, Tuudil ja Lihulas on muhulaste ehitatud, nagu ka Läänemaa raudkivihooned üldiselt. Tavaliselt lõpetati tööhooaeg just Lihula kandis, kust peale laata koju tuldi.

¹ Tõenäoliselt pärit Rebaski Nukalt.

Eda Maripuu, Muhu Muuseum

1926. aastal Mihkli kanti tööle minemisest on Mihail Lepmetsa kaustikus 87-salmiga laul. Mida kaugemale kodust, seda raskemaks läks õomaja leidmine. Mitmest kohast aetakse minema ja kahjuks ei leita ka Muhust pärit peres kaasmaalastele kohta.

13) Sealt edasi siis marsime
Just Salevere Tõugule
See maja paistab metsa sees
Kus juure tuleb kolmas mees
14)...

15) Sealt edasi me marsime
Küll läbi soode rabade
See tee on hirmus porine
Kas upu ära maandele
16) Mul varsi ütleb sõber nii
See Tuudi Liiva mis on sii
Siit ära lõppeb minu tee
Teid sõbrad jätan hüvaste
17) kuid meil on palju käia veel
Tee porine ja nukker meel
Kuid ikka pead sa tampima
Kui saiataigna tegija
18) Meil varsi paistvad tornid eel

Siis vähe rõõmsamaks läheb meel
Ma küsin: kallis sõbrake
Mis linn see küll on omete
19) kas on see vast ehk Ahvrika
Kuid see linn on Lihula
Seepärast sõbrad lähme ka
Selle linna ilu vaatama /.../
37) Siis uksele ilmub pereit
Ta kartes silmitses siis meid
Ja küsib mis te tahate
Et meile sisse tulite
38) Me räägime, mis asi meil

Õomaja paluksime teilt
Tee on nii ropp ja porine
Ei jõua minna edasi
39) Siis tuleb alles vabandus
Mida õppetaja ei tee Muhus
Mis mina oma sõnaga
Ei jõua teile seleta
40) Tal ruumid kitsad
Ja teab mis veel
Mul tõesti aledaks läks meel
Kui eit meil võttis jutusta
41) Sealt talust välja sammume
Ja kaunis valjust kirume
Sest maja nii kui turuhoov
Võiks kortleid saada terve rood
43) Üks maja veel meil seisab ees
Siin enne elas teomees
Kuid nüüd on mõisa jagatud
Siin elavad nüüd asunikud
44) Siin tarvis sisse astuda
Et viimast õnne katsuda
Seks otsa ukse valime
Kust kohe sisse astume /.../
47) See peremees on muhu mees,
Mul sõbrad häbi rääkites
Et säherdune spekulist
On Muhu saarel sündind just.

Enne I maailmasõda hakkasid ka muhu tüdrukud mandril suviti tööl käima. Kui sakslased 1917. aastal saared vallutasid, siis ei saanud nad enam koju ja koju pääsemist oodates õppisid tüdrukud Läänemaa lilltikandit. Tänapäeval võib muhu lilltikandit pidada tuntuks kui Läänemaa lilltikandit ja nii mõnigi muhu neid enam koju ei jõudnudki, sest töökad ja kaunid

muhu neiud olid mandril hinnatud pruudid

Läänemaal on **kalapügihooajal käinud kalamehed**. Matsalus ja mitmel pool mujalgi olid muhulastel ka oma võrgumajad. Koguva Laasu Tüüridel olid Matsalu Pitkaninal oma *püüma* ehk võrgumaja. Vene-Jaapani sõja ajal käisid Koguva mehed Läänemaal Mõisaküla all kalastamas. Muidugi oli Läänemaa ka see koht, kuhu talvel, kui väin oli viss, kalakaubale mindi. Pärast I maailmasõda käisid muhulased kolmekümnendate aastate esimesel poolel Matsalus kala püüdmast. Kuna nad ei olnud ainukesed, siis kolmekümnendate teiseks pooleks olid sealsed veed ülekalastamise tõttu tühjaks pütud.

Muhulasest ülemoalaseks

Pärast Vabadussõda Läänemaale asunud nn asunikel oli esialgu elu raske, sest elamine tuli ise endale sisse seada. Selleks võetud võlad lasusid peredel raske koormana. Ka kohalikud ei olnud uustulnukate üle rõõmsad. Arvati, et muhulased said endale paremad maatükid ja lisaks võõristati neid nende riiete ja kõnepruugi pärast. Kirjanik Karl Ristiki, kes on Varblast pärit, on tunnistanud 1968. aastal: "Muhu keel on mulle väga lähedane - olen ju lapsepõlve veetnud suurel maal just Muhumaa vastas ja nende murde üle olen küllalt naernud, nagu oli see rumal komme meie rahval."

Kevad Tammiski nuka taga.
Anu Pallas

Ohutu lõkke põhitõed

- Lõkke tegemisel veendu, et lõkkekoht on põlevast materjalist puhastatud, hoonetest piisaval kaugusel ning tuletegemisega ei kaasne tuleohtu loodusele.
- Lõket tee vaid tuulevaikse ilmaga. Tuleohtu vältimiseks jälgi tule tegemisel või grillimisel tuule suunda, et sädemed ei lendaks hoonete, metsale või põlevmaterjalile.
- Koduaia lõkkes tohib põletada vaid puhast (immutamata) puitu ning pappi ja paberit.
- Lõkke tegemisel hoia käepärast tulekustutusvahend (näiteks ämber veega, tulekustuti vm).
- Enne lõkkekohast lahkumist veendu, et lõke oleks täielikult kustunud.

Päästeamet

Viis soovitus, kuidas rahasäästmisega alustada

Swedbanki Rahaasjade Teabekeskuse hiljuti tellitud uuringust selgus, et 66 % Eesti inimestest peab säästmist oluliseks ja pea 87 % neist, kellel sääste pole, sooviks säästma hakata. Säästude olemasolu annab kindluse ja meelerahu, et ootamatuste korral, nagu näiteks palga vähenemine, töö kaotus, äkiline suur väljaminek vms, saadakse hakkama.

Säästmisega alustamine on lihtsam, kui järgida viit põhilist soovitusi.

1. Sea endale säästmise eesmärk

Raha kipub kuluma, kui puudub kindel eesmärk, milleks kogutakse. Sea kindel eesmärk, milleks koguda soovid, ja pane paika tähtaeg, mis ajaks raha kokku saada, et oma unistus täita. Näiteks soovid teha kodu remonti, osta lapsele jalgratta, minna perega suvel Eestit avastama vms. Mida konkreetsem ja käegakatsutavam on eesmärk, seda lihtsam on kogumiseks motivatsiooni säilitada. Selgita välja summa, mida oma unistuse täitmiseks vajad ja kui palju saad selle jaoks igakuiselt säästa.

2. Mõtle läbi, kuhu sinu raha kulub

Pane kirja väljaminekud, millest ei saa loobuda (üür, kommunaalkulud, toit vms) ja vaata üle kulutused, mille pealt saaksid kokku hoida (nt meelelahutus, riided, erinevad teenustepaketid ja digitellimused). Kui sul on telepakett saja kanaliga, kuid vaatad vaid kolme, siis uuri teenusepakujalt, kas saaksid oma vajadustele sobivama ja hinnalt soodsama. Sea igale kulureale rahaline piir, millest kinni pidada.

3. Alusta jõukohastest summadest ja kujunda säästmisest harjumus

Levinud on eksiarvamus, et väikse sissetulekuga ei ole võimalik säästa. Kui sissetulekud on tagasihoidlikumad, siis on ka säästetav summa pisem, kuid säästmine on võimalik iga sissetuleku puhul. Oluline on alustada jõukohastest summadest, kujundada säästmisest harjumus ja seejärel suurendada igakuist säästusummat. Kui otsustad aprillis säästmisega alustada ja iga nädal 10 eurot kõrvale paned, siis kogud aasta lõpuks 400 eurot.

4. Kaalu oste tahan-vajan skaalal

Oma pika pangas töötamise karjääri jooksul olen kohanud inimesi, kes on teeninud mitmekordset Eesti keskmist palka, kuid kes ei ole suutnud säästa ja on kõik ära kulutanud. Säästmisega alustamisel ei ole oluline, kui palju teenitakse, vaid kui palju kulutatakse.

Kaalu oma ostusoove skaalal tahan-vajan. Asjad, mida sa ei vaja, jätta ostmata. Ka igapäevased väikesed ostud moodustavad aasta lõikes suure suuma. Näiteks ostes igal tööpäeval 2,50 eurot maksva kohvi või kakao, siis kulub kuus joogile 50 eurot ja aastas 600 eurot. Suure osa sellest saaksid säästa, kui võtaksid meelepärase joogi kodust kaasa.

5. Hoia säästmiseks mõeldud raha eraldi

Tõsta säästetav summa igapäevaväljaminekuteks mõeldud rahast eraldi. Nii on ees selge saldoseis, millega tuleb kuu lõpuni toime tulla ja väldid säästmiseks mõeldud summa kogemata ära kulutamist.

Mari-Liis Jääger, Swedbanki Rahaasjade Teabekeskuse juht

TSITAAT: "... kaduma ei peaks see meie liik, vaid praegune tsivilisatsioon, mis on rajatud ökoloogia vaatenurgast täiesti hullumeelsele kasvuideoloogiale... [---] Meil oleks tark mõelda, et mida rohkem on lahkujaid enne meid, mida kiiremaks muutub liikide-populatsioonide kadumine, seda ligemale tuleb, seda tõenäoliselt saab meigi lahkumine. Elurikkus, elu suur võrgustik on midagi, milleta me läbi ei saa. [---] Kui keerame oma planeedi tuksi, võtame mujale kaasa eeldused teha sääl sedasama." **Jaan Kaplinski.** Looduses ja loodusega. Tln 2020, lk 157.

Tehnoülevaatus

Teostame ka TRAKTORITE ülevaatusi!

Tulekustuti taatlemine ja müük

Autode sisepesu

Autoremont

Kere, veermiku ja mootori remont

Varuosade tellimine

Sildade reguleerimine

Rehvitööd

Kerevenituspink

Diagnostika

Klaaside vahetus

Muruniidukite ja trimmerite hoiustamine ning hooldus

52 737 75 – alan@collester.ee

Ehitusteenused

Üldehitustööd, kanalisatsiooni- ja torutööd, elektritööd

Teehoovli teenus

Ekskavaator-laaduri teenus

JCB 4CX + erinevad kaevekopad + hüdrovaras

Transport (kraana + kallur)

Minitraktori teenus

Avant 520 + erinevad agregaadid

Sõelutud mulla, killustiku, liiva, paekivi ja raudkivi müük

Haagiste rent

50 675 02 –

paavo@collester.ee

Asume Soonda külas

vanas laudakompleksis.

MUHU VARAHALDUSE OÜ

LEIAME SOBIVA LAHENDUSE KÕIGILE KINNISVARAGA SEOTUD KÜSIMUSTELE

Tellides meilt roomikekskavaatori koos kalluriga on roomiku transport objektile tasuta. Laiema valiku ja rohkem infot pakutavate teenuste ja tehnikas osas leiad meie kodulehelt.

koduleht: www.muhuvarahaldus.ee
e-mail: info@muhuvarahaldus.ee

EHITUSMASINAD

• Roomikekskavaator CASE	42.-/h
• Kopplaadur JCB 3CX	32.-/h
• Minilaadur Avant 528	30.-/h
• Teehoovel	40.-/h
• Pinnasefrees	70.-/h
• Tõstukiga traktor Valtra	38.-/h

VEOKID

• Kallur Volvo FMX kv 20t.	1,25/km
• Kallur Iveco 8x4 kv 20t.	1,25/km
• Väike kallur Volvo FM	1,10/km
• Metsaveok Volvo FH	1,35/km
• Paakauto Scania	1,10/km
• Furgoon Mercedes Bens	1,10/km
• Treiler kv 20t.	1,25/km

MATERJALID

• Killustik fr 0/32	7,20/t
• Killustik fr 5/15	16,60/t
• Killustik fr 32/64	7,80/t
• Liiv	13,80/t
• Muld haljastuseks	16,80/t

Hind sisaldab käibemaksu

* Minu väikesesse tupp ei mahu teler.
Selles aparaadis on sõjad, sõjad, sõjad!* Enda Naaber

Südamekuu

Muhu Noortekeskus koostöös Muhu valla kultuuritöötajatega kuulutab Südamekuu raames välja väljakutse "Tunne oma kodusaart".

* Väljakutse toimub kahes kategoorias: noored 7–26 ja hingelt noored ehk kõik üle selle vanuse.

* Külasta rattaga võimalikult palju Muhumaa külasid. Tee endast koos rattaga pilt külasiltide alt. Muhus on 52 küla, mitu küla on võimalik pildile saada?

* Loeb külasilt, mitte kilomeetritega teeviit. Ehk Koguva 7 ei loe, aga kui külasilt näitab küla poole ilma kilomeetrita, nt Päelda, siis see silt sobib.

* Saada piltidest kollaaž **2. maiks** Muhu Noortekeskusele noortekeskus@muhu.ee ja osale auhindade loosis!

Peaauphind 50-eurone COOP kinkekaart.

PS! Liikluses tuleb järgida Liiklusseadust ja liigelda ohutult!

PS! Väljakutses osalejatele ei ole määratud elukoha piirangut.

Tervislikud eluviisid ja stressi vältimine hoiavad immuunsüsteemi tugevana ja viirused kontrolli all!

Töötasu hüvitise taotlus esitada töötukassa iseteenindusportaalis e-töötukassa. Taotluse esitab tööandja või volitatud isik. Hüvitis kantakse töötaja pangakontole. Toetust saavad ka füüsilisest isikust ettevõtjad, kelle ettevõtlustulu oli 2020. aastal 50 protsenti väiksem kui 2019. aastal. Lisateave: tth@tootukassa.ee või tel. 15501.

Kirjalik juhis taotluse täitmiseks: www.tootukassa.ee/sites/tootukassa/files/tth_juhend_2021.pdf

Kirikuteated

EELK Muhu Katariina kogudus

1. märtsist 2021. a tuli meil vastavalt valitsuse korraldusele lõpetada kirikutes kõik tava-pärased avalikud jumalateenistused jm avalikud üritused. Privaatsed talitused: ristimised, laulatused, matused, armulaud jt on ohutus-nõudeid järgides lubatud. Praegune korraldus kehtib vähemalt 25. aprillini.

Kiriku peauks on avatud neile, kes soovivad tulla privaatsest palvetama või süütama palveküünalt. Oma soovist on vaja teada anda järgmistel telefonidel: 5624 4074 – juhataja esimees Mari Luup, 5829 8729 – kiriku perenaine Selma Neidorf, 529 1881 – koguduse vaimulik Hannes Nelis. Kirikus on vaja kanda maski või visiiri.

Soovitame jumalateenistusi jälgida internetist *youtube*'i lehel: Tartu Pauluse või Tallinna Piiskoplik Toomkirik. Jumalateenistused on kuulatavad pühapäeviti

Kuressare Pereraadio sagedusel 89,0 Mz

Värsked teated kodulehel: muhu.eelk.ee

Koguduse vaimulikuga saab võtta ühendust vestlusteks ja isiklike talituste läbiviimiseks telefoni või e-posti teel.

Liikmeannetusi on võimalik teha internetipanga kaudu:

EELK Muhu Katariina kogudus, arvelduskonto nr (Swedbank) EE462200001120123840 Olge hoiatud ja hoidke teisi!

Koguduse õpetaja **Hannes Nelis**
Tel. 529 1881, e-post: hannes.nelis@eelk.ee

EAÕK

Rinsi Neitsi Maria Kaasani Pühakuju kogudus

Hellamaa ülemapostlite Peetruse ja Pauluse kogudus

Täpsemalt saad teavet koguduse liikmetelt.

Teenib preester **Toivo Treima**, tel 5635 0051; toivo@eoc.ee

Lehekuu juubilarid ja sünnipäevalapsed

Leida Mereäär	92 (29.5)
Henn Ormet	91 (1.5)
Hermeliina Kolk	89 (6.5)
Milvi Peegel	87 (13.5)
Linda Vorms	85 (20.5)
Jüri Vahter	84 (30.5)
Veljo Palu	82 (18.5)
Leili Kirs	81 (6.5)
Heino Auväärt	81 (7.5)
Maie Keinast	75 (2.5)
John Frederick Parsons	70 (19.5)
Maili Öue	70 (24.5)
Toomas Ostra	65 (29.5)
Tiiu Rosing	60 (10.5)
Kersti Puu	60 (16.5)

Palju õnne!

Märkus: kes ei soovi oma sünnipäeva avaldada, palume sellest märku anda vähemalt kaks kuud enne, kuna Muhulane avaldab igas numbris mitte algava, vaid järgmise kuu sünnipäevalapsed.

SAARE MAAKONNA TERVISEPÄEVAD 2021

10.–11. aprillil

2021. aastal teeme Tervisepäeva Saare maakonnas teisiti. Saaremaa Spordiliit kutsub kõiki oma tervise heaks enda jaoks sobival ajal ja rajal liikuma! Tee pilt loodusest või oma tegevusest ja saada: info@saaresport.ee ning võida auhindu!

Sobivad kõnnid metsas, terviseradadel, mere ääres jne. Rattasõidud, jooksud, kepikõnnid jne. Kõik aktiivsed kodutööd õues või lastega mängides. Kahel päeval sinule sobival ajal saad teha videotreeningut „Lihtne kodune lihastreening“, mida viib läbi FitLife Kuressaare treener Marili Otstavel. Täpsemalt www.saaresport.ee

(Kodu)kontoris töötajale

5 lihtsat soovituslihaspingete ja silmade väsimuse ennetamiseks

* Tõuse istuvast asendist regulaarselt püsti

* Ringuta end nii tihti kui võimalik

* Väldi jalga üle teise istumist - see häirib verevarustust

* Vaata kaugusesse ja seejärel fookuseeri vaade lähedal asuval objektile

* Aeg-ajalt paku silmadele lihtsalt puhkust ja sule mõneks hetkeks silmad

* **Ostan** korteri, maja või äripinna Muhu saarel. Telefon 512 3086.

Soovid osta - müüa kinnisvara või vajad hüva nõu?

Võta ühendust: **Lauri Kolk**
Tel: +372 5191 2950,
lauri@adrem.ee

www.adrem.ee
Kõige ülevaatlikum info Muhumaa kinnisvarast! Adrem Kinnisvara tegutseb Saare maakonna kinnisvaraga juba aastast 2002!

Kõik Eesti Haigekassa hambaravi lepingupartnerid vt www.haigekassa.ee/hambaravi-partnerid

Mürgistusohutudega saab end kurssi viia veebilehel www.16662.ee abil.

Lapsevanemad, kes soovivad alates septembrist oma lapsele Muhu Lasteaia lasteaia kohta, palun esitage direktorile kohasaamise avaldus hiljemalt **15. aprilliks 2021**. Avalduse vorm lasteaia kodulehel muhulasteaed.ee

Mai Muhulase materjalid on teretulnud **1. mai** õhtuni.

Toimetab Anu Pallas,
tel: 5228 929, e-post: muhulane@muhu.ee
Muhulane ilmub kord kuus.
Internetis www.muhu.ee/muhulase-arhiiv
Trükkitud Saaremaa Trükikoda 420 eks.
Hind **50** eurosent

IN MEMORIAM

Meie lühgast lahkusid

26. veebruaril 88-aastane **Aino Äkke**.
5. märtsil 94-aastane **Floriida Tüür**.
25. märtsil 86-aastane **Linda Vapper**.

Tunneme kaasa omastele!